

ASSAIG

Ibn Battuta. *Els viatges*.
Traducció i pròleg de
Margarida Castells
i Manuel Forcano.
PROA. Barcelona, 2005.

Quan el Mediterrani es deia mar de Roma, l'oceà Atlàntic mar Tenebrós i el riu Níger Nil negre, un tangerí descendent de juristes musulmans, Ibn Battuta (1304 - entre el 1368 i el 1377) va començar un llarg viatge que va durar gairebé trenta anys. Partint del Marroc i viatjant per Egipte, Aràbia, Palestina, Síria, l'Iraq, Pèrsia, el Sudan, les costes de l'Àfrica Oriental, les estepes russes, el centre d'Àsia, l'Índia, la Xina, Tumbuctú, Sardenya, l'Andalus, etcètera, va fer més de 120.000 kilòmetres: "Vaig sortir de Tànger, ciutat d'on sóc fill, el dijous 2 del mes de Rajab de l'any set-cents vint-i-cinc (14 de juny del 1325), amb l'objectiu d'acomplir el pelegrinatge a la Meca, la Casa de Déu, i de visitar la tomba del Profeta -que Déu el beneixi i el guardi-. Aquest xeic i cadí de Tànger va deixar un relat de viatges que també és la seva autobiografia. Pietós practicant de l'ortodòxia sunnita, qualificà de cismàtics els musulmans xiïtes i, com a jurista, aplicà la llei islàmica amb rigor. Durant el viatge, va casar-se i divorciar-se diverses vegades, va tenir fills i va abandonar-los amb les seves mares. En el seu "viatge a la recerca del coneixement", Ibn Battuta s'inicià en l'espiritualitat

Ibn Battuta, el gran viatger

TERESA POUS

UNA IMATGE QUE REPRESENTA L'AVENTURER IBN BATTUTA

at suffi. Referent a aquest aspecte, el cadí d'Almeria Abú al-Barakat al-Balfiqí va escriure: "Els seus pelegrinatges eren d'aquells que duen a terme els sufis, car ell en tenia l'aspecte exterior i la vocació".

UN 'GÉOGRAPHE DU TERRAIN'
Considerat un *géographe du terrain*, Ibn Battuta es desplaça a peu, amb naus, sobre camells, a cavall per les estepes euroasiàtiques, sobre elefants per l'Índia, etcètera. Tant viatja sol com en grup, descalç amb aparença de rodamón o sota pal·li, compartint el luxe dels sultans, i narra el seu pas per indrets summament inhòspits, per sel-

ves i deserts paorosos i es refereix als perills. Com, quan després de l'última regió de Síria, passa pel congost d'as-Suwan i s'endinsa en el desert conegut pel risc de mort que comporta travessar-lo: "Qui hi entri que es consideri mort, i qui en surti que consideri que ha tornat a néixer". O quan travessà el desert de la plana de Bazwa: "És un desert on fins i tot el guia perd la sendera i l'amic s'oblida del seu amic".

Al llarg d'aquest relat Ibn Battuta descriu, de vegades amb precisió d'orfebre, l'art, l'arquitectura, els sistemes de govern de les terres que visita, els costums dels llocs, la flora i la

fauna: funerals i miracles, maneres d'alimentar-se -"infidels que mengen carn humana"-, actuacions de sultans, califes, xeics, reis, etcètera. Exposa situacions jurídiques de diferents pobles. Per exemple, deixa constància del fet que les filles d'una tribu del desert de Núbia, arran de les costes de la mar Roja, no hereten i que a Mogadiscio, ciutat de la costa oriental d'Àfrica, el cadí resol els afers concernents a la llei religiosa i el consell dels visirs i els emirs dicta sentències en els altres processos judicials. Entre els fragments de la seva narració inclou poemes d'alguns poetes dels països que vol conèixer, com aquests versos del viatge de tornada al Marroc: "Terra on varen penjar-me els talismans, / primer sòl que varen palpar mes mans".

Amb un estil clar i elegant, gairebé a cada pàgina ens acosta la sensualitat i els enigmes de l'Orient: roses, gessamins, jonquilles, figueres, ametlles -"les cireres de Baalbek són úniques"-, àloe de l'Índia, oliveres, sabó, llet de camella, safrà, sedes, cotó, llana, porcellana de la Xina, castells, cenobis, mesquites, el vel de la Ka'ba, rius blaus, serps, fogueres, ballarins dins les flames, enverinaments per gelosia: "La qual engelosí de tal manera que assassinà el sultà després d'un coit eixugant-lo amb un mocador emmetzinat".

Ibn Battuta està considerat un magnífic narrador de viatges, un mestre de la *rihla*, el mot àrab que vol dir *viatge, periple i relat de viatges*. Anomenat el Marco Polo àrab, va fer molts més quilòmetres que el viatger venecià. Tots dos van descriure la vida dels països per on passaven, les característiques de la població, el comerç, etcètera. Tanmateix, les mirades de Marco Polo (1254 - 1324) i d'Ibn Battuta són diferents i tal vegada es podria dir que Ibn Battuta té una més gran capacitat d'observació i, fins i tot, de contemplació, i que Marco Polo té una curiositat i una obertura intel·lectual més àmplies.

LLARG RELAT ESCRIT A MÀ

Ibn Battuta acabà de dictar la *rihla* el 9 de desembre del 1355 a Fes, ciutat on residí després dels seus viatges. Gràcies a l'excel·lent traducció -i al pròleg, les introduccions a cada capítol, les notes a peu de pàgina i la selecció bibliogràfica- de Manuel Forcano i Margarida Castells podem tenir en català aquesta extensa obra i sentir la bellesa d'aquest llarg relat escrit a mà en dos anys per Ibn Juzay, l'escriptor originari de Granada. Una part d'aquest manuscrit es conserva a la Biblioteca Nacional de França (París) i *Testimoni preciós de països exòtics i de viatges insòlits* és el seu títol original.

NARRATIVA

Xinran, *A les muntanyes sagrades*.
Traducció de Concepció
Iribarren.
EDICIONS 62. Barcelona, 2005.

A Menorca encara brui-xoleja una llegenda popular que recorda els contes de *Les mil i una nits*. S'anomena *Sa Núvia d'Algendar* i parla d'unes noces en un lloc de la costa, d'una missatgera de la malastrugança, d'un rapte per amor, d'un viatge en vaixell, d'un naufragi tràgic i d'un final terrible que desemboca en la bogeria. En definitiva, parla del dolor oblidat i antic de les dones. Des de les pàgines d'*El príncep felicitat*, Oscar Wilde, assegura sense sentimentalismes: "No hi ha cap misteri tan gran com el sofriment". També es podria dir, parafrasejant les paraules de Wilde: "No hi ha cap misteri tan gran com l'amor". A la mateixa illa d'on és originària aquesta llegenda circular existia una tècnica ancestral per recollir el marisc de les aigües fangoses del port de Maó. Proveïdes d'un pal amarat d'oli d'oliva, les pescadores tocaven amb la punta la superfície de l'aigua amb la intenció de provocar una pantalla. Els raigs de sol penetraven la longitud d'aquella capa oli-

El dolor antic de les dones

JOAN PONS

osa i descobrien, mig enterrades en el fang, les finestretes daurades de les escopinyes gravades, dels xels i de les ostres.

Xinran (Pequín, 1958) -una escriptora que va presentar durant vuit anys un programa de ràdio en què les dones xineses podien trucar i parlar d'elles mateixes- va quedar fascinada per un relat quan era molt petita. A principis dels anys 60 circulava a Pequín el rumor que un soldat xinès havia servit d'aliment als voltors de les muntanyes del Tibet. L'any 1958, Shu Wen tenia 26 anys. Ella i el seu promès Kejun eren joves estudiants de medicina que creien en els ideals del comunisme. Pocs mesos després de casar-se, Wen va rebre la notícia que el seu marit, allistat a l'Exèrcit Popular, havia mort en combat. Empesa per la ferma creença que Kejun encara continuava viu, Shu Wen va decidir seguir les seves passes i viatjar fins a un Tibet assotat per la guerra contra la Xina.

Partint d'un rumor que ha esdevingut llegendari, Xinran recrea el viatge de la jove xinesa fins a les muntanyes sagrades

dels lames i aconsegueix aquesta connexió delicada, precisa i exacta entre la nostra realitat quotidiana del present -un rumor que circula entre la gent i que podem sentir a la barra d'un bar i a la parada d'un mercat- i la nostra realitat universal del passat -que acabarem llegint als llibres i sentint en boca dels nostres avantpassats- projectada a la pantalla d'un paisatge nou que ens arriba transparent i sense obstacles com el missatge de les escopinyes gravades a les pescadores.

EFFECTE DE TRANSPARÈNCIA

Per aconseguir aquest efecte de transparència al qual, em sembla, ha d'aspirar tot escriptor, Xinran escriu seguint l'exemple de les famílies nòmades, o sigui, amb una suau espiritualitat arrelada i amb una fina autosuficiència despreocupada. El resultat, harmònic com el cant dels sutres budistes, s'apropa a obres d'autors com ara Austen, Woolf, Dinesen, Rodoreda i Català, capaces d'escriure sense alterar-se, amb el domini d'una prosa perfecta i delicada i amb un cert to indulgent i compas-

siu, de temes dolorosos, tràgics, descarnats o terriblement cruels. És un to marca de la casa, gràcies al qual el viatge de Zuh Wen fins a les muntanyes sagrades de Bayan Har, tot passant a la vora del Iang-Tsé i el riu Groc, va agafar les mateixes palpitations emocionals que *En el cor de les tenebres*, sense ser-ne en cap moment deutor. El personatge inoblidable del vell eremita Qiangba és una projecció del Kurtz de Conrad, posseïdor com ell d'un terrible i misteriós secret.

Gràcies a una sàvia administració de la intriga i a una capacitat sorprenent per crear imatges d'una gran nitidesa, Xinran ens fa creuar "la línia fronterera entre el món dels vius i el dels morts" i, al costat de Zuh Wen, mentre recorrem altiplans i passem pels colls de les muntanyes, assistim a la descoberta d'un paisatge desolat i desèrtic, poblat per homes violents, que actuen moguts per la seva espiritualitat, i per dones valentes i silencioses que estan apartades d'aquesta violència terrible i de les demostracions públiques d'aquesta espiritua-

litat que ho amara tot. Com a lectors privilegiats descobrim la topada entre dues cultures -la xinesa i la tibetana- que, des de la nostra estreta visió occidental, percebem com a molt properes. La preponderància de la religió damunt l'Estat, la possibilitat de les dones d'estar casades amb més d'un marit i d'altres rols bescanviats, els impressionants costums funeraris, l'idioma i la fortalesa de les dones tibetanes i el seu patiment sorprenen i transformen Zuh Wen tant com el paisatge que travessa durant el seu viatge a la recerca de Kejun. El rumor que va sentir Xinran a Pequín quan era molt petita es va fent més visible a mesura que el relat va avançant, i el sacrifici per amor de la mateixa Wen -també és commovedor el de Tivananmen per Zhuoma- agafa un aire més místic i poderós quan arribem al final.

LLEIALTAT, AMOR I PÈRDUA

A les muntanyes sagrades és una novel·la superbament transparent, inserida en la millor tradició de la literatura dinàmica de tots els temps, que parla de la por als altres, de la pèrdua de les persones estimades, de la lleialtat per damunt de tot, de la supervivència, de l'amor veritable i del dolor oblidat i antic de les dones. Sens dubte, una de les obres candidates a convertir-se en la millor novel·la de l'any.